

ความเหมาะสมของการกำหนดความผิดอาญาอันยอมความได้ : ศึกษาความผิดฐานทำร้ายร่างกายที่เป็นความรุนแรงในครอบครัว

วีระเดช บุญเพิ่ม*

รองศาสตราจารย์ อัจฉริยา ชูตินันท์**

บทคัดย่อ

“ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว” เช่น สามีทำร้ายภริยา บิดามารดาทำร้ายบุตร บุตรทำร้ายบิดามารดาที่ชรา ปัญหาความรุนแรงดังกล่าวเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันดังปรากฏตามข่าวอยู่บ่อยครั้งทั้งในกรณีที่มีการใช้กำลังความรุนแรงทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ได้รับความรุนแรงทางร่างกายบางรายพิการหรือบาดเจ็บสาหัส หรือกระทั่งถึงแก่ชีวิตในที่สุด ปัญหาในครอบครัวเป็นปัญหาที่สะสมมาเรื่อย ๆ จนเกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวเหล่านี้เกิดขึ้นจริงในสังคม แต่ในความจริงปัญหาการใช้ความรุนแรงนี้มีแทบทุกวันโดยที่สังคมไม่ได้รับรู้ เนื่องจากปกปิดนิ่งเฉยของบุคคลที่เกี่ยวข้องปล่อยให้เหตุการณ์ผ่านไปทั้งที่ไม่ได้ทำให้สถานการณ์ดีขึ้น จึงเป็นประเด็นเร่งด่วนที่ต้องพิจารณาว่าสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นและผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมต่อสังคม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 4 ได้กำหนดให้การทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ที่กระทำในคดีความรุนแรงภายในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้นั้น การกระทำความรุนแรงภายในครอบครัว จึงเกิดจากคนในครอบครัว ได้แก่ เด็ก สตรี คนชรา เป็นบุคคลที่มีความอ่อนแอ ซึ่งการยอมความในเรื่องเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกายในคดีความรุนแรงในครอบครัวถือว่าการขัดต่อประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 เป็นเรื่องที่ยอมความกันไม่ได้ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความอ่อนแอ เพราะบาง มิได้รับการเยียวยาโดยกระบวนการยุติธรรมตามสมควร และรัฐก็ไม่สามารถดำเนินการกับผู้กระทำความผิดได้ ไม่สามารถลดการกระทำความผิดซ้ำ ประกอบกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัวกลับทวีความรุนแรงขึ้นอีก ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อผู้เสียหายต้องไปร้องทุกข์ก่อน ทำให้เป็นคดีขึ้นมาก่อน พนักงาน เจ้าหน้าที่ หรือศาลจึงจะสามารถมีการสั่งคุ้มครองผู้เสียหายได้ ซึ่งโดยสถิติผู้เสียหายไปแจ้งความร้องทุกข์เพื่อให้หลงโทษผู้กระทำความผิดมีอัตราที่น้อยมากจึงไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อเป็นการทำให้ผู้เสียหายได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นธรรม จึงควรมีมาตรการการบรรเทาทุกข์

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

และการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการถูกระงับด้วยความรุนแรงในครอบครัวมาใช้แก่ผู้เสียหายโดยไม่ต้องไปผูกกับเรื่องการร้องทุกข์อีก ผู้เสียหาย หรือญาติก็สามารถที่จะร้องขอให้มีการบรรเทาทุกข์ได้โดยไม่ต้องมีเรื่องการร้องทุกข์ และเรื่องอายุความเข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้เสียหายก็จะได้รับการช่วยเหลือได้ทันที

1. บทนำ

“ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว” เช่น สามีทำร้ายภรรยา บิดามารดาทำร้ายบุตร บุตรทำร้ายบิดามารดาที่ชรา ปัญหาความรุนแรงดังกล่าวเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันดังปรากฏตามข่าวอยู่บ่อยครั้งทั้งในกรณีที่มีการใช้กำลังความรุนแรงทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ได้รับความรุนแรงทางร่างกายบางรายพิการหรือบาดเจ็บสาหัส หรือกระทั่งถึงแก่ชีวิตในที่สุด ปัญหาในครอบครัวนี้เป็นปัญหาที่สะสมมาเรื่อย ๆ จนเกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวเหล่านี้เกิดขึ้นจริงในสังคม แต่ในความจริงปัญหาการใช้ความรุนแรงนี้มีแทบทุกวันโดยที่สังคมไม่ได้รับรู้ เนื่องจากปกปิดนิ่งเฉยของบุคคลที่เกี่ยวข้องปล่อยให้เหตุการณ์ผ่านไปทั้งที่ไม่ได้ทำให้สถานการณ์ดีขึ้น จึงเป็นประเด็นเร่งด่วนที่ต้องพิจารณาว่าสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นและผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมต่อสังคม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 53 ได้บัญญัติว่า เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม แต่ในทางปฏิบัติปัญหานี้ยังปรากฏต่อเนื่องแสดงให้เห็นถึงทางรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐเองยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง ภายในครอบครัวที่สามารถนำมาให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถูกระงับ ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัวได้อย่างทันที่ แม้เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในครอบครัวก็ตาม แต่ไม่ถือเป็นเรื่องส่วนตัวในทางปกติธรรมดาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ดังนั้นรัฐควรเข้ามามีส่วนช่วยเหลือในเบื้องต้นไปจนถึงกระบวนการแจ้งความร้องทุกข์และดำเนินคดีไปตลอดจนถึงที่สุด เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลอย่างแท้จริงดังที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้การแก้ไขปัญหาภาครัฐต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังโดยอาศัยทั้งมาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางสังคมควบคู่กันไปเพราะโดยลักษณะเป็นเรื่องที่มีความละเอียดลึกซึ้งเกี่ยวข้องกับบุคคลที่ใกล้ชิดที่ผูกพันกัน บางครั้งผู้เสียหายได้ดำเนินคดีไปแล้วจำต้องยุติการดำเนินคดีต่อกันเนื่องจากเห็นแก่ครอบครัวและบุตร ของตนตลอดจนบางครั้งเจ้าหน้าที่ไม่ใส่ใจที่จะช่วยเหลือหรือเป็นกรณีที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากภาครัฐ มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและแก้ไขความรุนแรงในครอบครัวที่ใช้ในปัจจุบันไม่มีประสิทธิภาพเพียงพออันเนื่องมาจากการประมวลกฎหมายอาญามาบังคับใช้ในกรณีปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษที่ต่างจากการทำร้ายร่างกายโดยทั่วไปที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295 กล่าวคือ ในเรื่อง

การทำร้ายร่างกายที่มีวัตถุประสงค์ไม่ให้เกิดการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลเกิดขึ้นในสังคม รัฐสามารถเข้าให้ความคุ้มครองแก่สิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคลได้อย่างจริงจังและเคร่งครัด แต่ในขณะเดียวกันกฎหมายนี้ไม่สามารถใช้บังคับในการป้องกันให้เกิดการทำร้ายร่างกายแก่บุคคล ในครอบครัวเกิดขึ้น ดังเช่น การทำร้ายระหว่างสามีภริยาหรือบุคคลในครอบครัว เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งความหรือร้องทุกข์จากฝ่ายที่ถูกทำร้ายพนักงานสอบสวนมักจะไม่ใช่ไป แทรกแซงเพราะการทำร้ายร่างกายกันภายในครอบครัวส่วนใหญ่มักจะไม่มีใครดำเนินคดีกันใน ภายหลังหรือประนีประนอมยอมความกันได้ในที่สุด ดังนั้นแนวทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวน จึงไม่ลงบันทึกประจำวันและไม่สอบสวนคดีต่อไป แต่ดำเนินการไกล่เกลี่ยให้แทน การกระทำ ความผิดจากการทำร้ายร่างกายเป็นความผิดอันยอมความได้เป็นปัญหาที่ต้องได้รับการป้องกัน และแก้ไขเยียวยาอย่างจริงจังและต่อเนื่องเพราะส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างมาก แต่เนื่องจาก พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติใน มาตรา 4 ให้การทำร้ายร่างกายตาม มาตรา 295 เป็นกระทำที่เป็นความผิดอันยอม ความได้ จะเห็นได้ว่าเรื่องวุฒิภาวะของผู้เสียหายที่เป็นผู้เยาว์ คนชรา เป็นอุปสรรคต่อการ ดำเนินการร้องทุกข์ อันทำให้การร้องทุกข์เกิดขึ้นด้วยการตัดสินใจจากความด้อยประสบการณ์ และความกลัว ความด้อยวุฒิภาวะของผู้เยาว์ จึงถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการแสดงเจตจำนงของ ผู้เสียหายในการดำเนินคดี

2. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

ในการศึกษาถึงสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจำเป็นต้อง กล่าวถึงลักษณะของครอบครัวโดยทั่วไป และลักษณะการใช้ความรุนแรงโดยทั่วไปในปัจจุบัน เสียก่อนเนื่องจากการดำเนินชีวิตของบุคคลทั่วไปเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยก่อน สังคมในปัจจุบันมี กลุ่มคนที่มีความหลากหลายแตกต่างทางวัฒนธรรมและสลับซับซ้อนมากขึ้น จึงเป็นการยากที่จะ กำหนดค่านิยมของครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงาน สติแห่งชาติ (กสส.) ได้นิยามคำว่าครอบครัวไว้ว่า “กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันทางอารมณ์และ จิตใจในการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งการพึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์ ทางกฎหมาย และสายโลหิต (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2543)

ความรุนแรง หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทั้งทางกาย วาจา จิตใจ และทางเพศ โดยการบังคับขู่เข็ญ ทำร้ายทุบตี คุกคาม จำกัดกีดกันเสรีภาพ ทั้งในที่ สาธารณะและในการดำเนินชีวิตส่วนตัว ซึ่งเป็นผลหรืออาจจะเป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานทั้ง ร่างกายและจิตใจแก่ผู้ถูกกระทำลักษณะของการใช้ความรุนแรงโดยทั่วไป หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่ง ใช้พลังกำลังอำนาจเหนือกว่าทำร้ายอีกฝ่ายหนึ่งอันมีผลกระทบต่อร่างกายเป็นสำคัญ ผลที่เกิดจาก

การตบ ตี เตะ ต่อย อาจทำให้เกิดแครรอยฟกช้ำดำเขียวตามเนื้อตัวร่างกายเท่านั้นก็ได้ หรืออาจเป็นการกระทำที่รุนแรงขึ้นไปอีกโดยใช้อาวุธจนถึงขั้นที่ได้รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ชีวิตได้

2.1 ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การกระทำที่มีเจตนาจะทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ อันเนื่องมาจากการทำร้ายร่างกาย หรือทางเพศ และบาดเจ็บเกิดขึ้นซึ่งอาจมีตั้งแต่เล็กน้อยไปจนรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้ แต่ความรุนแรงในครอบครัวมิได้หมายถึงการทำร้ายร่างกายเท่านั้น นอกจากนี้ยังรวมถึงการทำร้ายกันทางจิตใจและอารมณ์ (physically and psychologically) ระหว่างสมาชิกที่มีความสัมพันธ์กันครอบครัวเดียวกันเป็นอีกฝ่ายหนึ่งด้วย ส่วนใหญ่มักเป็นการทำร้ายทุบตี การบังคับขู่เข็ญ การพูดจาตำหนิต่อถูกเหยียดหยาม พฤติกรรมก้าวร้าวการเพิกเฉยหรือละเลย รวมทั้งการกดขี่ข่มเหงจิตใจอันทำให้อีกฝ่ายหนึ่งตกอยู่ในภาวะของความหวุ่นไหวหวาดระแวงและกลัวซึ่งก่อให้เกิดการขาดความเชื่อมั่นในตนเอง การทำให้อับอาย การปิดกั้นทางสังคม การนอกใจ เป็นต้น

2.2.1 ปัจจัยของการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว มีปัจจัยหลักอยู่ 3 ประการดังต่อไปนี้

1. ทศนคติหรือความเชื่อส่วนตัวของผู้ใช้ความรุนแรงในลักษณะที่ผิด ๆ เช่น ผู้ชายส่วนใหญ่ก็มีทศนคติว่าสามีต้องเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้กำหนดและตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมในครอบครัว สามีจึงมีสิทธิว่ากล่าวสั่งสอนและลงโทษและลงโทษภริยาได้ ภริยาต่างหากที่ต้องยอมรับและอดทนต่อการปกครองของสามี สามีสามารถดูว่าทุบตีภริยาได้ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นสามารถใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาได้ เพราะผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่ามีสิทธิบังคับผู้ด้อยกว่า และสามารถควบคุมอีกฝ่ายหนึ่งตามที่ต้องการได้ ทางฝ่ายชายเป็นใหญ่ในครอบครัวเนื่องจากเป็นหัวหน้าครอบครัว ภริยาและบุตรเป็นสมบัติของตนจึงต้องปฏิบัติตามตนได้

2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ความรุนแรงกับผู้ถูกกระทำ ในครอบครัวที่ฝ่ายชายเป็นใหญ่ สามีมีอำนาจเหนือภริยาในทุกทางทั้งทางกำลัง การศึกษา การงานและรายได้ สามีต้องเป็นผู้นำและทางภริยาเป็นผู้ตามที่สามีสั่ง ในครอบครัวที่สามีรู้สึกไร้อำนาจจากสังคมภายนอกทำให้สามีเกิดปมด้อย เมื่อสามีว่ากล่าวตักเตือนในเรื่องต่าง ๆ ภริยาโต้เถียงหรือมีความเห็นแย้งกับสามี สามีจึงพยายามข่มภริยา เพื่อแสดงว่าตนมีอำนาจเหนือกว่าบุคคลในครอบครัวและตนเป็นเจ้าของภริยารวมถึงการขาดความรู้ต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตคู่และมีความเห็นขัดแย้งกัน นอกจากนั้นความรู้สึกของสามีที่ถูกทำลายเกียรติ หรือทำให้ได้รับความอับอายขยหาหน้าความรู้สึกหึงหวง ความมีนเมา การเล่นพนัน และปัญหาทางด้านการเงินก็นับว่าเป็นสถานการณ์ที่นำไปสู่การทำร้ายกันได้

3. ลักษณะเฉพาะตัวหรือภูมิหลังภายในครอบครัวของผู้ใช้ความรุนแรง อาจเกิดจากการถูกปลูกฝังหรือเป็นนิสัยที่เลียนแบบมาจากครอบครัวเดิมของตน เคยเห็นบิดามารดาของตนญาติพี่น้องทำร้ายร่างกายกันเป็นประจำในวัยเยาว์ จนอาจกล่าวได้ว่าการทำร้าย

ร่างกายกันภายในครอบครัวดูจะเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับตนเองไปแล้ว หรือได้แบบอย่างมาจากหนังสือ โทรทัศน์ สื่อต่าง ๆ ที่ไม่ได้รับการสั่งสอนทางจริยธรรมเนื่องจากครอบครัวขาดความอบอุ่น เมื่อมีความเครียดจะระบายออกกับผู้ที่ด้อยกว่าตน บางครั้งเมื่อดื่มสุราจะกล้าแสดงความรู้สึกออกมาและกล่าวโทษว่ากระทำไปเนื่องจากเมาสุรา เมื่อใช้ความรุนแรงแล้วได้ผลตามที่ต้องการและไม่มีผลร้ายเกิดขึ้นแก่ตน ผู้ใช้ความรุนแรงจะกล้าปฏิบัติซ้ำอีกและรุนแรงเพิ่มมากขึ้นด้วย

2.2 แนวคิดในการจัดประเภทความผิดอาญาแผ่นดินกับความผิดอันยอมความได้

อันกฎหมายอาญานั้น ถ้ากล่าวถึงลักษณะในทางกฎหมายก็จัดเป็นกฎหมายมหาชนด้วยความผิดและโทษทางอาญา เป็นบทบัญญัติถึงความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนกับรัฐ แม้การกระทำความผิดบางอย่างจะได้กระทำตรงต่อเอกชนให้ได้รับอันตรายเสียหายก็ดี การกระทำความผิดนั้นก็ยังสามารถถือว่ากระทบกระเทือนต่อมหาชนเป็นส่วนรวม ถึงขนาดที่รัฐต้องเข้าดำเนินการป้องกันและปราบปรามได้เองโดยไม่ต้องให้ผู้ใดมาร้องทุกข์กล่าวโทษ ซึ่งจะเรียกความผิดในลักษณะนี้ว่าความผิดอาญาแผ่นดินและมีความผิดอีกประเภทหนึ่งที่จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินคดีของผู้เสียหายเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเรียกความผิดในลักษณะนี้ว่า ความผิดอันยอมความได้ความผิดอันยอมความได้ในหลักการควรมีลักษณะสามประการ คือ

- 1) เป็นความผิดที่มีความเป็นอาชญากรรมน้อย
- 2) เป็นความผิดที่มีคุณธรรมทางกฎหมายเป็นเรื่องส่วนตัวอย่างมากที่พึงเคารพเจตจำนงของผู้เสียหาย
- 3) เป็นความผิดที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เสียหายอย่างแท้จริง

2.2.1 ความแตกต่างระหว่างความผิดอาญาแผ่นดินกับความผิดอันยอมความได้

บทบัญญัติของความผิดทั้งสองประเภทนี้มีจุดประสงค์แตกต่างกันออกไปในการบัญญัติแต่เหนือสิ่งอื่นใดยอมบัญญัติขึ้นมาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะ แต่บางกรณีรัฐอาจเห็นว่าก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลโดยเฉพาะจึงให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการแสดงเจตจำนงต่อองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าจะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดหรือไม่ โดยพิจารณาถึงประโยชน์ของผู้เสียหายเป็นสำคัญอันส่งผลให้ความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้มีการบัญญัติที่แตกต่างกัน กล่าวคือตามกฎหมายอาญาสารบัญญัติ ความผิดใดจะเป็นความผิดอันยอมความได้กฎหมายจะระบุไว้โดยเฉพาะ ความผิดที่มีได้ระบุว่าเป็นความผิดอันยอมความได้คือ ความผิดอาญาแผ่นดินตามกฎหมายอาญาวิธีสบัญญัติ ความผิดอาญาแผ่นดินกับความผิดอันยอมความได้มีความแตกต่าง คือ การร้องทุกข์ การถอนคำร้องทุกข์ การฟ้องคดีอาญา การถอนฟ้อง การยอมความอันเป็นส่วนเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีต่อพนักงานของรัฐ

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของมาตรา 391 มาตรา 295 (อโนมา ทงสุข.)

มาตรา 391 บัญญัติว่า “ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

การใช้กำลังประทุษร้ายนั้นยังไม่ถึงกับเป็นเหตุให้ผู้ถูกทำร้ายเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ เช่น ผู้ถูกทำร้ายมีบาดแผลถลอกและช้ำบวมเล็กน้อย หรือมีอาการชัดยอกบาดแผลรักษาเพียง 7 วันก็หาย หรือชก เตะ หรือใช้ดุนพื้นทำร้าย ขอบตาฟกช้ำ แขนขาชัดยอกรักษา 5 วันหาย ใช้เท้าเตะ ถีบ มีบาดแผล ถลอก ฟกช้ำ รักษา 2 วันหาย หรือ 5 วันหาย ไม่เป็นอันตรายแก่กายไม่ผิดตามมาตรา 295 แต่ผิดตามมาตรา 391

“ใช้กำลังทำร้าย” ก็คือการ “ทำร้าย” นั้นเอง เพราะการ “ทำร้ายผู้อื่น” โดยไม่ใช้ “กำลัง” ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ กฎหมายอาญานั้นจะลงโทษการกระทำของมนุษย์ที่เป็นเรื่องของการกระทำเท่านั้น กล่าวคือ ลงโทษเฉพาะการกระทำที่เป็นการยืนยันเจตจำนงออกมาภายนอกแล้วเท่านั้น ความผิดฐานใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นนี้เป็นความผิดพื้นฐานของความผิดฐานทำร้ายร่างกายแห่งประมวลกฎหมายอาญาในกรณีที่ผู้ถูกทำร้ายได้รับอันตรายไม่ว่าจะเป็น “อันตรายแก่กายหรือจิตใจ” “อันตรายสาหัส” หรือ “ถึงแก่ความตาย” ผู้กระทำก็ต้องรับโทษตามมาตรา 295 มาตรา 297 หรือมาตรา 290 แล้วแต่กรณี กล่าวคือ ความผิดตาม มาตรา 295 มาตรา 297 หรือมาตรา 290 เป็น “ความผิดที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผล” (erfolgsqualifiziertes Delikt) ที่มีความผิดฐานใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นนี้เป็นความผิดพื้นฐาน

2.4 แนวความผิดในการกำหนดความผิดอันยอมความได้

ความผิดทางอาญานั้น โดยหลักแล้วต้องถือว่าเป็นความผิดต่อแผ่นดินทั้งนั้น กรณีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว หรือที่กฎหมายเรียกว่า “ความผิดอันยอมความได้” นั้น ถือเป็นข้อยกเว้นซึ่งต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะเจาะจง โดยมีข้อสังเกตว่ามีความผิดอันยอมความได้นี้ ผู้เสียหายเป็นผู้ยอมความ เพราะฉะนั้นโดยลักษณะก็ย่อมหมายถึงความผิดที่มีผู้เสียหายโดยเฉพาะเจาะจงนอกเหนือไปจากรัฐซึ่งถือว่าได้รับความเสียหายเป็นส่วนรวมอยู่แล้ว

ดังนั้น ความผิดใดจะเป็น “ความผิดอันยอมความได้” กฎหมายจะระบุไว้โดยเฉพาะความผิดที่มีได้ระบุว่าเป็นความผิดอันยอมความได้คือ “ความผิดอาญาแผ่นดิน”

2.5 การกำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงภายในครอบครัวบางฐานเป็นความผิดอันยอมความได้

ดังได้กล่าวมาแล้วถึงปัจจัยในการกำหนดให้ความผิดอาญาใดเป็นความผิดอันยอมความได้ และคุณธรรมทางกฎหมายที่มีผลต่อการกระทำความผิดอันยอมความได้ เมื่อความผิดเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงภายในครอบครัว เป็นภัยที่น่าหวาดกลัวต่อสังคม แต่ก็ยังมีการบัญญัติให้ความผิดเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัวบางฐานเป็นความผิดอันยอมความได้เนื่องจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อน

เกี่ยวข้องกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาม่าบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบวิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ประกอบกับเด็กเยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม เพื่อเขาเทาทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวในกรณีที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไม่อยู่ในสภาพหรือวิสัยที่ร้องขอได้ ญาติ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการพนักงานเจ้าหน้าที่ องค์การซึ่งมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย หรือองค์การซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ครอบครัว หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายจะกระทำการแทนก็ได้

3. ลักษณะการดำเนินคดีเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในต่างประเทศ

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ประเทศเยอรมนีจะใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ แต่ก็มิได้ถือหลักดังกล่าวอย่างเคร่งครัด โดยมีการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีบางประเภทได้ซึ่งเป็นคดีที่มีลักษณะในทางส่วนตัว เนื่องมาจากความผิดดังกล่าวมิได้กระทบต่อประโยชน์สาธารณะแต่ประการใด อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นความผิดที่ส่งผลกระทบต่อประโยชน์ส่วนตัวของผู้เสียหาย และรัฐก็ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีได้เอง แต่เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าหากตนเข้าดำเนินคดีเองจะเกิดประโยชน์แก่สังคมมากกว่า พนักงานอัยการก็มีสิทธิเข้าดำเนินการแทนเอกชนได้ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าบทบาทของผู้เสียหายในระบบกฎหมายเยอรมันตกอยู่ภายใต้ประโยชน์ของสังคมโดยรวมเป็นหลัก โดยมีพนักงานอัยการคอยกำกับดูแลนอกจากนี้ บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันก็ได้มีบทเฉพาะที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวเหมือนกับประมวลกฎหมายอาญาของไทย คงมีแต่บทบัญญัติที่กล่าวถึงความผิดที่อาศัยการร้องทุกข์ของผู้เสียหายและความผิดที่ผู้เสียหายต้องให้อำนาจดำเนินคดี ฉะนั้น ผู้เสียหายในระบบกฎหมายเยอรมันจึงมีแต่สิทธิในการฟ้องคดีบางประเภทเท่าที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้นและในส่วนของการยอมความเพื่อยุติข้อพิพาทนั้น ผู้เสียหายสามารถกระทำได้ เพราะกฎหมายได้กำหนดไว้ให้ผู้เสียหายต้องทำการประนีประนอม

ยอมความกันก่อนที่จะฟ้องคดี แต่การประนีประนอมนั้นไม่เป็นผลสำเร็จจนมีการฟ้องคดีไปแล้ว ต่อมาเมื่อผู้เสียหายไม่ประสงค์จะดำเนินคดีอีกต่อไปก็ไม่สามารถที่จะทำการยอมความกันได้อีก

ประเทศฝรั่งเศส

บทบัญญัติของการดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศฝรั่งเศส การฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญาเป็นการให้อำนาจแก่รัฐเป็นหลักรัฐจึงเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยมีพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดบทบัญญัติความผิดทางอาญาทุกความผิดจึงไม่มีความผิดที่ยอมความกันได้สิทธิและอำนาจในการเป็นเงื่อนไขการดำเนินคดีอาญาของบุคคลผู้เสียหายจึงไม่มี แต่ถึงอย่างไรเมื่อวิเคราะห์ความผิดบางประเภทที่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลผู้เสียหายเป็นการส่วนตัวจะพบว่าระบบบริหารงานยุติธรรมทางอาญาของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีอัยการเป็นตัวแทนของรัฐในการฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญาได้ใช้หลักการฟ้องคดีโดยดุลพินิจ (opportunity principle) สิ่งไม่ฟ้องได้ในกรณีที่มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคลผู้เสียหายโดยเฉพาะหรือหลังจากที่มีการตกลงกับผู้เสียหายแล้ว ซึ่งการสิ่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนี้เปรียบเหมือนการผ่อนคลายหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐให้ระบบยุติธรรมเกิดความสมดุล

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายการใช้ความรุนแรงในครอบครัวในประเทศไทยกับต่างประเทศ

ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 4 กำหนดให้ความผิดฐานทำร้ายร่างกายเป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งถือว่าเป็นการบัญญัติที่ขัดต่อหลักเกณฑ์ตามกฎหมายอาญา เมื่อพิจารณาถึงความรุนแรงของอาชญากรรม ซึ่งเป็นปัญหาต่อการใช้สิทธิในการร้องทุกข์ของผู้เสียหายเป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดีอาญา การร้องทุกข์ต้องกระทำภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้การกระทำความผิดมิฉะนั้นคดี เป็นอันขาดอายุความ ร้องทุกข์เจตนาารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่คุ้มครองความสัมพันธ์ไม่ให้มีการดำเนินคดีที่มีโทษรุนแรงเพราะจะเป็นการกระทบต่อความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว แต่การทำร้ายร่างกายตาม มาตรา 295 เป็นการกระทำความผิดอาญาที่มีลักษณะเป็นอาชญากรรมที่มีความรุนแรง ซึ่งส่งผลเสียหายต่อทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้เสียหายที่เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ทั้งยังเป็นปัญหาทางสังคมที่ต้องได้รับการเยียวยา การกระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้น จึงทำให้การร้องทุกข์ไม่ใช่เครื่องมือที่จะช่วยคุ้มครองผู้เสียหายได้แต่กลับทำให้ผู้เสียหายมิได้รับความยุติธรรม ด้วยเงื่อนไขของการเริ่มดำเนินคดีที่สิ้นเกินสมควรซึ่งไม่สอดคล้องกับมาตรฐานความผิดที่มีความรุนแรงเมื่อศึกษาถึงหลักกฎหมายจากต่างประเทศ และในประเทศไทยแล้ว การทำร้ายร่างกายตาม มาตรา 295 ไม่สามารถที่จะมีการบัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งในประเทศฝรั่งเศสได้บัญญัติของการดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศฝรั่งเศส การฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญาเป็นการให้อำนาจแก่รัฐเป็นหลักรัฐจึงเป็น

ผู้รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยมีพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ใช้อำนาจอย่างเด็ดขาด บทบัญญัติความผิดทางอาญาทุกความผิดจึงไม่มีความผิดที่ย่อมความกันได้สิทธิและอำนาจในการเป็นเงื่อนไขการดำเนินคดีอาญาของบุคคลผู้เสียหายจึงไม่มี แต่ถึงอย่างไรเมื่อวิเคราะห์ความผิดบางประเภทที่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลผู้เสียหายเป็นการส่วนตัวจะพบว่าระบบบริหารงานยุติธรรมทางอาญาของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีอัยการเป็นตัวแทนของรัฐในการฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญาได้ใช้หลักการฟ้องคดีโดยดุลพินิจ (opportunity principle) สิ่งไม่ฟ้องได้ในกรณีที่มีการเสียหายความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคลผู้เสียหายโดยเฉพาะ หรือหลังจากที่มีการตกลงกับผู้เสียหายแล้ว ซึ่งการสิ่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนี้เปรียบเหมือนการผ่อนคลายหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐให้ระบบยุติธรรมเกิดความสมดุล ส่วนในหลักกฎหมายของประเทศไทย ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่นนั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” เห็นว่าความผิดฐานใช้กำลังทำร้ายร่างกายตามมาตรา 391 เป็นความผิดเฉพาะฐานหนึ่ง ความผิดฐานนี้ก็จะมีความผิดฐานของการทำร้ายร่างกาย ความผิดฐานใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นตาม มาตรา 391 เป็นความผิดพื้นฐานของการทำร้ายร่างกาย อย่างไรก็ตามจะถือว่าเป็น “อันตรายแก่กายหรือจิตใจ”

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 4 ได้กำหนดให้การทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ที่กระทำในคดีความรุนแรงภายในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้นั้นถือว่าเป็นการขัดกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 เป็นเรื่องที่ย่อมความกันไม่ได้ ตลอดจนเป็นผลทำให้ผู้เสียหายที่เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ที่มักจะเป็เด็ก คนชรา คนที่มีความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความอ่อนแอ เพราะบาง มิได้รับการเยียวยาโดยกระบวนการยุติธรรมตามสมควร และรัฐก็ไม่สามารถดำเนินการกับผู้กระทำความผิดได้ไม่สามารถลดการกระทำผิดซ้ำ ประกอบกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัวกลับทวีความรุนแรงขึ้นอีก เมื่อผู้เสียหายต้องไปร้องทุกข์ก่อน ทำให้เป็นคดีขึ้นมาก่อน พนักงาน เจ้าหน้าที่ หรือศาลจึงจะสามารถมีการสั่งคุ้มครองผู้เสียหายได้ ซึ่งโดยสถิติผู้เสียหายไปแจ้งความร้องทุกข์เพื่อให้ลงโทษผู้กระทำความผิดมีอัตราที่น้อยมากจึงไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อเป็นการที่ทำให้ผู้เสียหายได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นธรรม จึงควรมานำมาตรการการบรรเทาทุกข์ และการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมาใช้แก่ผู้เสียหายโดยไม่ต้องไปผูกกับเรื่องการร้องทุกข์อีก ผู้เสียหาย หรือญาติก็สามารถที่จะร้องขอให้มีการบรรเทาทุกข์ได้โดยไม่ต้องมีเรื่องการร้องทุกข์ และเรื่องอายุความเข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้เสียหายก็จะได้รับการช่วยเหลือได้ทันที

ผู้เขียนจึงเห็นควรปรับแก้ไข “พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 “มาตรา 4” วรรคสองตอนท้าย ที่บัญญัติว่า หากการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ด้วยให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้ “ให้ตัดส่วนนี้ออกเพื่อเป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้เสียหาย”

เสนอให้มีการแก้ไข มาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยการตัดในข้อความส่วนแรกที่ บัญญัติว่า “ให้ดำเนินการตามมาตรา 8” โดยเสนอให้ตัดส่วนนี้ออกเพื่อที่จะได้ไม่มีการผูกกับเรื่องการร้องทุกข์ เมื่อได้มีการตัดข้อความส่วนนี้ออกแล้ว ผู้เสียหาย หรือญาติก็สามารถที่จะร้องขอให้มีการบรรเทาทุกข์ได้โดยไม่ต้องมีเรื่องการร้องทุกข์ และเรื่องอายุความเข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้เสียหายก็จะได้รับการช่วยเหลือได้ทันที

แก้บทบัญญัติใหม่ดังต่อไปนี้

ตามมาตรา 10 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว ไม่ว่าจะมีการร้องขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ โดยให้มีอำนาจออกคำสั่งใด ๆ ได้เท่าที่จำเป็นและสมควร ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ การให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะ การออกคำสั่งห้ามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้าไปในที่พำนักของครอบครัวหรือเข้าใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว ตลอดจนการกำหนดวิธีการดูแลบุตร

เสนอให้มีการบัญญัติ การพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ลงใน บทบัญญัติ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ผู้มีสิทธิร้องขอหรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนผู้เสียหาย

ผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีสิทธิร้องขอให้ศาลเยาวชนและครอบครัวที่ตนมีถิ่นที่อยู่หรือมีภูมิลำเนาหรือศาลที่มูลเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

ในกรณีที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไม่อยู่ในสภาพหรือวิสัยที่ร้องขอตามวรรคหนึ่งได้ ญาติ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ พนักงานเจ้าหน้าที่ องค์การซึ่งมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย หรือองค์การซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ครอบครัว หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายจะกระทำการแทนก็ได้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กิตติ บุศยพลากร. (2523). *ผู้เสียหายในคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2547). *ความเป็นมาและหลักการใช้นิติวิธีในระบบซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์*
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2549). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1*. กรุงเทพฯ.
- เชมจุทา สุวรรณจินดา. (2540). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการคุ้มครองสิทธิเด็ก*
ผู้เสียหายในความผิดทางเพศ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณิต ฅ นคร. (2548). “ปรัชญาและแนวความคิดของการกำหนดความผิดอันยอมความได้”
นิติกรรมอำพรางในนิติศาสตร์ไทย.
- คณิต ฅ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิต ฅ นคร. (2556). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คะเนิง ภาไชย. (2543). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ:
คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฐะปะนีย์ จุฬารมย์. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาความรุนแรง*
ในครอบครัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- นพรัตน์ อักษร. (2532). *ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรม* (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย